INFORMATIKA TA’LIMIDA O‘QUVCHILARNING MEDIASAVODXONLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Qodirova Dilnoza Abdusalim qizi
Termiz davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti
Elektron pochta: dilnozaqodirova24022@gmail.com
ORCID: 0009-0000-8434-1125

Annotatsiya. Tezisda informatika ta’limida mediasavodxonlikni baholash mezonlarini kuzatiladigan faoliyat indikatorlari orqali aniqlashtirish masalasi ko‘rib chiqiladi. Mezon, indikator va daraja tavsifi o‘rtasidagi farq ochib beriladi. Manbani baholash, dalilni tekshirish, media taqdimotini tahlil qilish va mas’uliyatli raqamli faoliyat bo‘yicha indikatorlar taklif etiladi. Ularni takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlari sifatida aniqlik, mazmuniy muvofiqlik, takroriy hisoblashni cheklash va baholovchilar qarorlarining izchilligi belgilanadi.

Kalit so‘zlar: mediasavodxonlik, mezon, indikator, rubrika, baholash aniqligi, o‘quv natijasi, informatika ta’limi.

Kirish. Mediasavodxonlikni baholashda «axborotni tushunadi», «internetdan to‘g‘ri foydalanadi» yoki «tanqidiy fikrlaydi» kabi umumiy ta’riflar o‘quvchi javobiga aniq ball qo‘yish uchun yetarli emas. Bunday ta’riflar turli baholovchilar tomonidan turlicha talqin qilinishi mumkin. Shu sababli ularni topshiriqda kuzatiladigan harakatlar bilan ifodalash talab etiladi.

DigComp 2.2 raqamli kompetensiyaga oid bilim, ko‘nikma va munosabatlarni tavsiflash uchun tayanch manbadir. Biroq ushbu doiradagi umumiy kompetensiyani maktab topshirig‘iga tatbiq etish alohida mezon va indikatorlarni ishlab chiqishni talab qiladi. 1

Asosiy tushunchalar. Mezon baholanadigan sifatni belgilaydi. Indikator shu sifatning o‘quvchi faoliyatida qanday namoyon bo‘lishini ko‘rsatadi. Daraja tavsifi esa faoliyatning qay darajada to‘liq va asosli bajarilganini ifodalaydi.

Masalan, «manbaning ishonchliligini baholash» — mezon; «muallif haqida tashqi manbadan ma’lumot topib, uning xabarga aloqador malakasini izohlaydi» — indikator. «Faqat muallif nomini yozadi» va «muallif malakasining aynan shu da’vo uchun ahamiyatini asoslaydi» esa turli sifat darajalarini bildiradi.

Taklif etilayotgan indikatorlar.

Mezon	Kuzatiladigan indikator	Baholashda yo‘l qo‘yilmasligi kerak bo‘lgan almashtirish
Manbani baholash	Muallif, tashkilot, maqsad va tegishli malakani tekshiradi	Mashhurlikni ishonchlilikka tenglashtirish
Da’voni tekshirish	Da’voni tegishli dalil bilan solishtirib, manbalar bog‘liqligini hisobga oladi	Havolalar sonini dalil sifati deb qabul qilish
Media taqdimotini tahlil qilish	Sarlavha, tasvir yoki ko‘lamning talqinga ta’sirini izohlaydi	Hissiy so‘zning o‘zini yolg‘onlik isboti deb hisoblash
Mas’uliyatli	Maxfiylik, manba va noaniqlik	Xavfsizlik qoidalarini yoddan

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

tarqatish	asosida ulashish qarorini tushuntiradi	aytishni amaliy qarorga tenglashtirish
Mahsulot yaratish	Dalilga mos xabar tuzib, manbani ko‘rsatadi	Bezak va dizayn murakkabligini mazmun sifatiga tenglashtirish

Indikatorlarni takomillashtirish tartibi. Dastlab har bir indikator tegishli o‘quv natijasi bilan solishtiriladi. Keyin uni namoyon qilish imkonini beradigan topshiriq belgilanadi. Agar topshiriq o‘quvchidan manba izlashni talab qilmasa, uning javobi asosida mustaqil qidiruv ko‘nikmasi haqida xulosa chiqarilmaydi.

Navbatdagi bosqichda indikatorning kuzatilishi tekshiriladi. «Mas’uliyatni his qiladi» kabi ichki holatga oid ta’rif o‘rniga «shaxsiy ma’lumotni olib tashlash qarorini asoslaydi» kabi harakat tavsifi beriladi. Bu o‘zgarish baholashni o‘quvchining taxmin qilinayotgan niyatidan uning ishida ko‘rinadigan dalilga yo‘naltiradi.

Shundan so‘ng mezonlar orasidagi takrorlanish ko‘rib chiqiladi. Bir dalilni topish va uni yakuniy mahsulotda to‘g‘ri ifodalash turli harakatlardir. Biroq bitta havola mavjudligi uchun bir nechta mezonda bir xil ball berish umumiy natijani asossiz oshirishi mumkin.

Daraja tavsiflarini aniqlashtirish. Darajalar «past», «o‘rta» va «yuqori» so‘zlari bilan cheklanmasligi lozim. Masalan, da’voni tekshirishda boshlang‘ich javob shaxsiy fikrga tayanishi, qisman bajarilgan javob tegishli dalilni keltirsa-da, uning da’voga aloqasini tushuntirmasligi mumkin. To‘liq javob esa dalil va xulosa bog‘lanishini ochib, zarur hollarda noaniqlikni tan oladi.

Rubrika loyiha shaklida tayyorlangach, bir nechta o‘quvchi javobida sinab ko‘rilishi kerak. Baholovchilar o‘rtasidagi farqlar qaysi tavsif noaniq ekanini aniqlashga xizmat qiladi. Daraja chegaralari empirik tekshiruvsiz universal me’yor sifatida belgilanmaydi.

Xulosa. Mediasavodxonlikni baholash mezonlarini takomillashtirish ularning sonini ko‘paytirishdan ko‘ra, har bir mezonning mazmunini aniq indikatorlar orqali ochishni talab etadi. O‘quv natijasi, topshiriq, kuzatiladigan dalil va daraja tavsifi o‘rtasidagi muvofiqlik asoslangan baholash qarorining asosiy shartidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens—With new examples of knowledge, skills and attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2760/115376.
2. UNESCO. (2021). Media and information literate citizens: Think critically, click wisely! Media & information literacy curriculum for educators and learners. Paris: UNESCO. Elektron manba.
3. Wineburg, S., & McGrew, S. (2019). Lateral reading and the nature of expertise: Reading less and learning more when evaluating digital information. Teachers College Record, 121(11), 1–40. https://doi.org/10.1177/016146811912101102.
4. American Educational Research Association, American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education. (2014). Standards for educational and psychological testing. Washington, DC: American Educational Research Association. Elektron manba.
5. Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 5(1), 7–74. https://doi.org/10.1080/0969595980050102.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.